

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

НИЗОМИЙ НОМИДАГИ ТОШКЕНТ ДАВЛАТ
ПЕДАГОГИКА УНИВЕРСИТЕТИ

**КАДРЛАР ТАЙЁРЛАШ МИЛЛИЙ
ДАСТУРИ – “ЎЗБЕК МОДЕЛИ”НИНГ
АЖРАЛМАС ҚИСМИ**

*ЁШ ОЛИМЛАР ВА ТАЛАБАЛАР
ИЛМИЙ-АМАЛИЙ КОНФЕРЕНЦИЯСИ*

2016 йил 15 март

1-ҚИСМ

Тошкент 2016

O'ZBEK MUMTOZ MUSIQASI BO'YICHA BAKALAVRLARNI KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASH MUAMMOLARI

Narziqulov N.-talaba, Hasanova N., Abilov M. -o'qituvchilar, JDPI

Milliy ma'naviyatning ravnaqi va umuminsoniy ma'naviyat darajasiga ko'tarilishining eng muhim omillaridan biri jamiyatda yashovchi kishilarning, ayniqsa, o'sib kelayotgan yosh avlodning ongiga milliy-ma'naviy qadriyatlarimiz timsoli bo'lgan tilimiz, tariximiz, ko'hna tarixiy yodgorliklar, madaniyat, san'at, urf-odat va marosimlarga to'g'ri munosabat, ularni qadrlash, asrab-avaylash, rivojlantirish uchun intilib yashash hissini tarbiyalash, boyitish va mustahkamlashdan iboratdir.

Shu jumladan xalqimizning milliy-ma'naviy qadriyatlari tizimida muhim o'rin tutuvchi o'zbek mumtoz musiqa san'atini yosh avlod ma'naviyatiga singdirish, ta'limning barcha bo'g'inlarida, shu jumladan pedagogika o'quv yurtlarining musiqiy ta'lim ixtisosligi bo'yicha ta'lim oluvchi bo'lg'usi musiqa o'qituvchilarining mukammal bilim, tushuncha va amaliy ijrochilik malakalarini egallashlariga yerishish ta'lim-tarbiya oldiga qo'yilayotgan ijtimoiy-pedagogik talablarni bajarish borasida muhim vazifalardan hisoblanadi.

Hamma davrlarda ham musiqa san'ati kishilar hayotida muhim o'rin tutib, o'zida xalq ruhiyati, orzu-intilishlari, hayotiy qarashlari, hissiy kechinmalarini badiiy ifoda etishi bilan yuksak ijtimoiy-tarbiyaviylik kasb etib kelgan. Prezident I.Karimov musiqa san'atining inson hayotidagi o'rni va rolga baho berar ekan shunday ta'kidlaydi "Sharq musiqasi-Sharq falsafasi, Sharq dunyosining uzviy bir qismidir. Sharq musiqasining jahon merosida tutgan o'rni benihoya buyuk... Bu musiqa ming-ming yillardan beri odamlar dilini poklab, ularni ruhan yuksaltirib kelmoqda. O'zining yuksak jozibasi bilan dunyo madaniyatiga ozuqa berib, ununibashariy qadriyatlarga munosib hissa qo'shmoqda".

Musiqa ta'limini milliy asoslarda shakllantirishning ijtimoiy talabi sifatida umumta'lim maktablarining birinchi sinfidan boshlab o'quv dasturiga o'zbek xalq musiqasi merosiga mansub kuy-qo'shiqlar, xalq musiqasiga asoslanib yaratilgan zamonaviy janr va uslubdagi ijod namunalari bilan bir qatorda o'zbek mumtoz musiqasiga keng o'rin berilgan. Ayni paytda umumta'lim maktablaridagi "Musiqasi madaniyati" o'quv mashg'ulotlari jarayonida o'quvchilarni dastur va darsliklarga kiritilgan mumtoz kuy va qo'shiqlar bilan tanishtirib borish, kerakli bilim va tushunchalar orqali o'quvchilarda ushbu san'at turiga nisbatan to'g'ri munosabatni shakllantirishga qay darajada erishilmoqda degan savol tug'ilishi tabiiy. Bu o'rinda mumtoz asarlarini tinglash, kuylash, tahlil qilish jarayonida ularning g'oyaviy-badiiy mazmuni, badiiy obrazlarini tasavvur qilish, kuy va qo'shiq matnini o'zaro mutanosibligini, sinxronlik xususiyatini anglash, mukammal ijod va nodir iste'dod mahsuli bo'lgan asarni mumtozlik xususiyatini belgilovchi sifatlari hamda kuy, ohang, nola, bezak, qochirim kabi milliy ijrochilikka xos unsurlarni o'quvchilar tomonidan to'g'ri idrok etish, fahmlash, farqlash, baholay olish, kuy-qo'shiqlarni milliy cholg'ular ijrosidagi o'ziga xos nafosatini his eta olishlari nuqta-nazaridan darslarni nazariy, amaliy va metodik jihatdan maqsadga muvofiq tashkil qilinishi ko'zda tutilmoqda.

Pedagogik kuzatuv va tahlillar aksariyat umumta'lim maktablarida "Musiqasi madaniyati" darslari ta'lim standarti talablari darajasida o'tilmayotganligi, bu o'rinda musiqa o'qituvchilarining malakaviy tayyorgarliklari qoniqarli darajada emasligi, ayniqsa, o'zbek xalq musiqasi ijodiyoti, uning eng mukammal va murakkab turi bo'lgan mumtoz musiqa san'ati bo'yicha yetarli bilim va malakaga ega yemasliklari asosiy muammo yekunligini ko'rsatmoqda.

Zero, musiqa darslarida o'quvchilarga milliy musiqiy meros, uning janrlari, ijro uslublari, mumtoz asarlarning o'ziga xos badiiy xususiyatlari to'g'risidagi nazariy va amaliy tushuncha, bilimlarni berishda musiqa o'qituvchilari asosiy sub'yektlar bo'lib, ularning ushbu yo'nalishdagi kasbiy malakalari hal qiluvchi rol o'ynaydi va kuzatilgan kamchiliklarni bartaraf yetilishiga yerishishini kafolatlaydi.

Bundan shunday xulosa kelib chiqadiki, oliy pedagogik ta'lim jarayonida bo'lajak musiqa o'qituvchilarini maktab faoliyatiga tayyorlashda 1-7 sinf fan dasturi va darsliklarining yil va chorak mavzulari bo'yicha o'quvchilar o'zlashtirish lozim bo'lgan nazariy, amaliy bilim va tushunchalar, kuylash, tinglash uchun tavsiya etilgan asarlar "An'anaviy va halq qo'shiqchiligi", "O'zbek mumtoz qo'shiqchiligi" fanlarini o'qitishida inobatga olinishi maqsadga muvofiq bo'ladi. Bo'lajak musiqa o'qituvchilarini o'zbek halq mumtoz musiqasidan yaxshi xabardor, kasbiy tayyorgarlikka yegalligi o'quvchilarda xalq musiqasi merosi, uning rivojlanishi, turlari, mahalliy ijrochilik uslublari, mumtoz musiqaning milliy musiqasi madaniyatimizda tutgan o'rni va ahamiyati, mashhur ijodkorlari haqida yetarli bilimlarga ega bo'lishi va ularda milliy musiqamizga barqaror qiziqishni hamda musiqa darslarini pedagogik va metodik jihatdan yuqori samaradorlikka yerishishini ta'minlaydi. Buning uchun oliy pedagogik ta'lim tizimida bir qator masalalarni hal qilish lozim. Bular:

1. Pedagogika oliy o'quv yurtlarini "Musiqiy ta'lim" yo'nalishi o'quv rejasidagi "An'anaviy va halq qo'shiqchiligi", "O'zbek mumtoz qo'shiqchiligi" fanlariga ajratilgan o'quv soatlari hajmini ko'paytirish va ularni bitta fan tarkibida umumlashtirish;

2. Mazkur fanlarni o'qitish mazmunida umumta'lim maktablari 1-7 sinf dasturi va darsliklariga kiritilgan mumtoz kuy-qo'shiqlar va nazariy ma'lumotlar ko'zda tutilgan ta'limning pedagogik va metodik tizimini ishlab chiqish;

3. O'zbek mumtoz musiqasi asoslari, ijrochilik an'analari, uslublari to'g'risida batafsil ma'lumotlar jamlangan ilmiy-uslubiy manbalar bilan ta'minlash;

4. O'zbek mumtoz musiqasi bo'yicha to'plamlar, asarlarning nota yozuvlari, musiqiy yozuvlar (fonoteka), mashhur ijrochilar (xonandalar, hofizlar, cholg'uchi - sozandalar) haqida ma'lumotlar bilan ta'minlash;

5. Tingalish va kuylash uchun namunalarni tanlashda sinf, guruh, talaba, o'quvchilarning imkoniyatlari, ovoz diapazoni, musiqiy tayyorgarliklariga ko'ra asarlarni tanlashga qo'yiladigan pedagogik talablarni ishlab chiqish;

6. Bo'lajak musiqa o'qituvchilarini darslarni texnologik yondoshuvlari asosida qiziqaril tashkil etishga yo'naltirilgan tavsiyalar bilan qurollantirish;

7. Bo'lajak musiqa o'qituvchilarini o'zbek mumtoz va maqom yo'nalishlari bo'yicha turli ko'rik-tanlovlar, musiqiy - ommaviy tadbirlarga faol ishtirok yetishlariga keng imkoniyatlar va shart-sharoitlar yaratish;

8. Talabalarni umumta'lim maktablari bilan o'zaro ijodiy hamkorligini tizimli yo'lga qo'yish, o'quv va pedagogik amaliyotlar jarayonida bajariladigan ishlar mazmunida mumtoz musiqa bilan amaliy ishlash ko'nikma va malakalarini yegallashlariga ye'tibor qaratish;

9. Bo'lajak musiqa o'qituvchilarini kasbiy faoliyatga tayyorlashda sinfdan tashqari faoliyatga, ya'ni badiiy havaskorlik va madaniy ommaviy tadbirlarga ye'tiborni kuchaytirish, mustaqil va ijodiy ishlashlari uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish.

Ta'kidlab o'tilgan muammolarni ijobiy yechimi bo'lg'usi musiqa o'qituvchilarini maktab faoliyatiga kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish bilan umumta'lim maktablari ta'lim sifati va samaradorligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb yetadi. Barkamol avlodni tarbiyalash, milliy-ma'naviy, musiqiy-yestetik madaniyatini shakllantirish yanada yuqori darajaga ko'tarishga va shu orqali jamiyatimizning ma'naviy-ma'rifiy poydevorini mustahkamlash borasidagi vazifalarni muvaffaqiyatli amalga oshirishda yangi ufqlar ochadi.